

سندی از چگونگی برگزاری تشریفات مجلس چهارم مؤسسان

علی سام

مجلسی که پس از انقلاب مشروطه و با تدوین قانون اساسی ایجاد شد، وسیله‌ای برای تصویب قانون توسط نمایندگان مردم بود. آنها با این اقدام قدرت مطلقه؛ شاه را کمتر نمودند و امور قانون‌گذاری را انجام می‌دادند. پس از مشروطه‌کشور ما چند مجلس به خود دید؛ یکی مجلس شورای ملی که پس از فرمان مشروطه ایجاد شد و پس از ۵ دوره در عهد مشروطه، طی ۱۹ در عهد پهلوی به کار خود ادامه داد.^۱

دومین مجلس، مجلس اعلا یا عالی بود که مشروطه‌خواهان پس از فتح تهران آن را ایجاد نمودند و از بین نمایندگان مجلس منحل شده و اқشار متوسط و اعیان و روشنفکر، ۵۰۰ عضو را تعیین نمودند؛ و از میان این اعضا هیئتی ۲۵ نفره به نام کمیسیون فوق‌العاده یا اقدامات مدیره بیست و پنج نفره تشکیل شد که به امهات امور رسیدگی کند. از اقدامات مهم این هیئت، عزل محمدعلی شاه از و نصب احمدشاه به پادشاهی بود؛ البته به علت نرسیدن شاه جدید به سن قانونی، عضدالملک به نیابت سلطنت برگزیده شد.

سومین مجلس، مجلس سنا بود. این مجلس متشکل از نمایندگان شاه و ملت در کشوری سلطنتی در کشورها سلطنتی، یا نماینده طبقه حاکمه و مردم نظام جمهوری است یا نماینده طبقه حاکمه و مردم در نظام جمهوری مجلس است. مجلس سنا در دوره محمدرضا شاه در ۹ اسفند ۱۳۲۷ برپا شد. جرقه‌ی تأسیس این مجلس پس از ترور نافرجام شاه در چهاردهمین سالگرد افتتاح دانشگاه تهران یعنی در تاریخ ۱۵ بهمن ۱۳۲۷ زیرا این مجلس، مجلسی عملاً سلطنتی و در پی تأمین منافع خاندان سلطنتی بود. در اولین دوره مجلس سنا سه تصمیم بزرگ گرفته شد: ۱- تأسیس مجلس سنا طبق اصول قانون اساسی. ۲- اختیار انحلال مجلسین توسط شاه. ۳- تصویب نظام نامه جدید از سوی مجلس سنا و شورا. این مجلس طی ۷ دوره تشکیل شد و با

۱. شمیم، علی اصغر، ایران در دوره سلطنت قاجار، تهران زریاب، چاپ دوم، ۱۳۸۳، تهران. صص. ۴۴۰-۶۲۲

سقوط رژیم سلطنت پهلوی پایان یافت.^۱

مجلس سنا پشتوانه‌ای محکم برای شاه بود؛ زیرا نمایندگان این مجلس که مستقیماً از جانب شاه برگزیده می‌شدند، که سلطنت‌طلبان هواخواه شاه بودند. با ایجاد این مجلس، ابزاری قوی برای شاه در مقابل مجلس شورای ملی ایجاد شد. نمایندگان مجلس سنا که سناتور نامیده می‌شدند ۶ نفر بودند که نیمی از آنها انتصابی و نیمی دیگر انتخابی بودند و مدت انتصاب آنها بین ۴ تا ۶ سال بود.

مجلس مؤسسان

مجلس مؤسسان مجمعی از نمایندگان ملت بود که با انتخابات عمومی برگزیده می‌شدند و مأمور تهیه قانون اساسی یا تغییر برخی از اصول آن بودند. در ایران تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ۴ مجلس مؤسسان برگزیده شد که هر کدام برای تغییر قسمتی از قانون اساسی ایجاد شد:^۲

۱- در سال ۱۳۰۴ خ، اولین مجلس مؤسسان انتخاب شد. در آن مجلس، ۳ اصل متمم قانون اساسی (اصول ۳۶، ۲۷، ۳۸) که سلطنت قاجاریه را تا ابد در خاندان قاجار قرار می‌دادند، تغییر یافت و سلطنت در خاندان رضاخان موروثی گردید.

۲- دومین مجلس مؤسسان در سال ۱۳۱۸ خ برای دادن تابعیت ایران به شخص غیرایرانی برگزار شد؛ علت این امر ازدواج ولیعهد وقت، با فوزیه خواهر ملک فاروق پادشاه مصر و تابعیت غیر ایرانی او بود. مجلس مؤسسان تصویب نمود تابعیت ایرانی الاصل بودن به اتباع بیگانه اعطا شود و البته این امر در صورتی بود که شاه این فرمان را صادر می‌نمود.^۳

۳- در سال ۱۳۲۸ برای تقویت حکومت سلطنتی و اینکه اصول ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۴۹ متمم قانون اساسی توسط مجمعی مرکب از مجلس سنا و شورا مورد تجدید نظر قرار گیرد، شکل گرفت. اما این مجلس در سال ۱۳۳۶ انجام گرفت.

۴- آخرین مجلس مؤسسان در شهریور ۱۳۴۶، مقارن جشن‌های تاج‌گذاری تشکیل گردید. در ارتباط با اصلاح قانون اساسی، این مجلس با حکم شاه برای انتساب مادر ولیعهد به نیابت سلطنت ایجاد شد؛ زیرا ولیعهد هنوز به سن قانونی نرسیده بود و شاه از آن بیم داشت که بین مرگ او و سلطنت ولیعهد فاصله‌ای بیفتد. با دستور شاه، مادر ولیعهد در قانون اساسی صاحب عنوانی شد و به هنگام تاج‌گذاری شاه او هم تاجی بر سر گذارد. بنابراین با تغییر اصول ۳۸، ۴۱ و ۴۲ متمم قانون اساسی، مادر ولیعهد عنوان نایب‌السلطنه یافت.

در مقاله حاضر دو سند آورده شده است: سند اول، صورت مجلسی است در مورد چگونگی برگزاری تشریفات مراسم افتتاح مجلس مؤسسان که با حضور کمیسیون از نمایندگان تشریفات؛ وزارت امور خارجه (پرویز منصوریان)، نماینده‌ی دژبان فرودگاه (سرگرد ستار عباسی وزیری)، نماینده گارد شاهنشاهی (سرهنگ بدرالدین

۱. اسامی نمایندگان از آغاز مشروطیت تا دوره ۲۴ قانونگذاری، تهران، مجلس شورای ملی.

۲. ازغندی، سیدعلی‌رضا، تاریخ تحولات سیاسی و اجتماعی ایران، تهران، سمت، چاپ اول، ۱۳۸۲، صص ۲۱۴ و ۲۱۵.

۳. مروارید، یونس، ادوار مجالس قانونگذاری در دوران مشروطیت، تهران، نشر واحدی ۱۳۷۷، ص ۱۳۶.

سندی از چگونگی برگزاری تشریفات مجلس چهارم مؤسسان / علی سام

نجم آبادی) نماینده‌ی ارتش (سرهنگ یاوری) رئیس تعینات شهر تهران (سرگرد محتشم) و نمایندگان ساواک وزارت کشور تشکیل شد.

سند دوم نیز شامل نقشه تالار جلسات علنی مجلس مؤسسان می‌باشد که شه‌بانوی ایرانی در کنار شاه، به عنوان نایب سلطنت قرار گرفته است.

